

УДК 241.7

Григорій Васянович

ЕМПАТІЙНІСТЬ ЯК ПРОВІДНА ЦІННІСТЬ У ДУХОВНІЙ СПАДЩИНІ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Нехай нині умру, – нехай у вічності не зазнаю щастя, нехай відлученим буду від Христа – коби лише Ви, браття Мої по крові, були спасенні.

Митрополит Андрей Шептицький

В Україні нині видрукована значна кількість праць і митрополита Андрея Шептицького, й авторів, які віддають належну шану цьому «князю української церкви», «українському Мойсеєві», «брату й захиснику справедливості, добротності», «світочу любові і добра»... Слід сказати, що всі ці епітети на адресу Митрополита є справедливими, точними, характерними, але вони навіть у всій своїй сукупності не можуть повною мірою прикметно окреслити його життєдіяльність, величну постать у сяйві, покликанні служіння Богові та людям. Як справедливо писав кардинал Йосип Сліпий, один із крапчих учнів Андрея Шептицького, «... Митрополит був святим Божим зряддям, вірним окличником і апостолом Христовим» [1]. Найвищу оцінку особистості Андрея Шептицького давали не лише його учні, а практично всі, хто бодай хоч раз із ним спілкувався. Наприклад, Курт Левін із захопленням писав, що зустрітися з такою людиною, як Шептицький – це як торкнутися зірок і надихнутися цією подією. Це промінь гуманності у найкращому прояві, промінь релігії та віри в найсильнішому їх втіленні. Відомий історик Володимир Дорошенко засвідчував, що Митрополит був надзвичайно приступним і тактовним у поведінці з людьми, ніколи не вивищувався перед нижчими від себе, нікому не давав відчуття вищості свого роду, становища й освіти, а двері його були відкриті для кожного, хто бажав його бачити і з ним говорити. Ми б сказали, що двері були відкриті тому, що відкритим було його серце. Його душа вмщувала стільки справжньої любові до людей, що це справді подиву гідно.

Мета статті – аналіз вияву емпатії у життєдіяльності митрополита Андрея Шептицького.

Емпатія (грець. *empathia* – співпереживання) – осягнення, розуміння емоційного стану, проникнення-відчуття в переживання іншої людини. Термін «емпатія» одним із перших у науковий обіг ввів Е. Тітченер, поєднуючи ідею симпатії з теорією вчуття Е. Кліффорда і Т. Ліппса. Виокремлюють емоційну емпатію, в основу якої накладається механізм проєкції і наслідування моторним та адекватним реакціям іншої людини; когнітивну емпатію, яка базується на інтелектуальних процесах (порівняння, аналогії та ін.), і предикативну емпатію, яка виявляється як здатність людини передбачувати афективні реакції іншого в конкретних ситуаціях. В якості особливих форм емпатії виокремлюють співпереживання – переживання об'єктів тих же емоційних станів, які відчуває інша людина, через ототожнення з ним і співчуття – переживання власних емоційних станів із приводу почуттів іншого. Важливою характеристикою процесів емпатії, що є відмінною від інших видів розуміння (ідентифікації, прийняття ролей, децентрації і т. ін.), є слабкий розвиток рефлексивної складової, замкнутість у межах безпосереднього емоційного досвіду. Науковцями встановлено, що емпатійна здатність індивідів зростає, зазвичай, зі зростанням життєвого досвіду. Емпатія легше реалізується у випадку подібності поведінкових і емоційних реакцій суб'єкта [17, с. 463-464]. Академік С. Гончаренко наголошував, що процес емпатії є в основному інтелектуальним за своїм змістом [2, с. 116]. Натомість у сучасній науці все частіше використовується поняття «емоційний інтелект», який підкреслює нерозривну єдність почуттєвого й інтелектуального аспектів щодо вияву емпатії.

На наше переконання, саме сплав емоційного інтелекту уможливив митрополиту Андрею Шептицькому максимально реалізувати у своїй життєдіяльності внутрішню емпатійну культуру, потенціал якої був справді дивовижним. Характеризуючи світогляд, вчинки, поведінку Андрея Шептицького, саме на цей бік проблеми звертали свою увагу Анатоль Базилевич, Степан Баран, Іван Бура, Михайло Гринчишин, Любомир Гузар, Володимир Дорошенко, Кирило Королевський, Василь Лаба, Тихон Лещук, Олена Паскевич, Юрій Перейда, Григорій Прокопчук, Євген Сверстюк, Йосип Сліпий, Володимир Стернюк, Марія Схювер, Густав Цвенгрош, Лонгин Цегельський та багато ін.

Емпатія, як свідчить життя і творчість Андрея Шептицького, усвідомлювалася й реалізовувалася за трьома основними напрямками: на рівні свідомості, діяльності та відносин.

Вияв емпатії на рівні свідомості. Ще будучи підлітком та інтуїтивно відчувши Боже покликання – служити українському народові, українській греко-католицькій церкві, Андрей Шептицький жодного разу йому не зрадив. З кожним днем, роком інтуїтивне відчуття все сильніше охоплювало його свідомість, заповнювало світогляд. Яких страждань, випробувань це коштувало і юному Андрею, і його батькам, близьким, важко уявити. Батьки, коли син оголосив про своє бажання, свій намір, були просто приголомшені. Мати – графиня Софія Шептицька – у книзі спогадів «Молодість і покликання отця Романа Шептицького», присвяченій молодим рокам си-на, писала: «А там... у тиші монастирських мурів, під покровом Найсвятішої Діви, ... моє хлоп'я молиться: «Господи, чого бажаєш, щоб я вчинив? А Господь відповідає йому в душі голосом без слів, якого людське ухо не чує, але серце розуміє: «Покинеш батька й матір, братів і свій дім, покинеш обряд, який виховав тебе для мене ... і підеш до нового життя, до чужих людей ... Твої найближчі будуть здвигати раменами й називати тебе шаленим, а мати над тобою плакати буде, і в її плачу покинеш її, але підеш, бо Я тебе кличу ...» [7, с. 33].

Отже, вибір Божого Провидіння впав на Романа, йому Всевишній задумав дати особливе завдання, і тому потрібно було, щоб у нього була саме така мати, яка б зрозуміла його, підтримала його і співпереживала разом із ним. Поволі до цього співпереживання долучився і батько. Натомість далеко не всі оточуючі правильно зрозуміли вибір Романа. Як пізніше писав о. Василь Лаба: «Не все українське громадянство поставилося зразу з таким довір'ям до Митрополита Андрея, на яке він, вступаючи на Галицький митрополичий престол, заслуговував би хоч би тому, що вже мав за собою десяток років відданої праці для української Церкви і для українського народу. Ці вислови недовір'я відзивалися з усіх кутків. Митрополита Андрея посуджувано, що він не з переконання визнав себе українцем, що він в українській Церкві шукає для себе кар'єри, а для свого шляхетського роду – слави. Куди більше кривлячим було підозріння Митрополита Андрея в тому, що він, мовляв, на те визнає себе українцем, щоб служити польській справі – грати роль відомої постаті з поеми польського поета А. Міцкевича Конрада Валенрода» [3, с. 45-46]. Далі В. Лаба пише: «Коли Митрополит Андрей заходився поволі ліквідувати москвофільство, згуртованим у двох їхніх Львівських твердинях – Народному Домі і Ставропігії, та задержуючи етимологічний правопис в урядуванні Львівської Консисторії, його посуджувано навіть про симпатії до москвофільства. Всі ті вияви недовір'я боліли, але не знеохочували Митрополита. Митрополит Андрей держався Євангельської засади: Благосло-

віль тих, що вас лихословлять! Своєю благородністю і великодушністю, простимістю і ввічливістю він осягав більше, як обороною» [3, с. 45].

І справді, усі свідомі українці, побачивши самовіддану і послідовну працю Митрополита Андрея для українського народу, відкинули будь-який сумнів і вважали Митрополита не лише щирим українцем, а й духовним провідником українського народу. Навіть люди, що не ставилися прихильно до Церкви, ставилися до Митрополита Андрея з найбільшою пошаною за його народну і культурну працю та його величезну людяність.

Андрей Шептицький вважав: для того, щоб люди могли співчувати один одному, розуміти один одного, допомагати один одному, вони повинні підніматися на вищий щабель свідомості та самосвідомості. «Очевидно, чим більше дбатимемо про обрядові традиції нашого народу, тим сильніше треба нам буде працювати над тим, щоб дати тому народові католицьку свідомість, то є свідомість належності до вселенської Церкви...» – писав Андрей Шептицький [15, с. 102]. Несвідома людина чинить зло і проти Бога, і проти інших, і проти себе. З боєм він говорить про те, що є люди, які настільки несвідомі і настільки втратили віру, що навіть в урочисту хвилину всенародних молитов приходять у наші храми, щоб осквернити їх, щоб святощі наші топтати: «З храму Божого і з храму молитви роблять арену крикливих і нерозумних політичних демонстрацій, якими зневажають Всевишнього й ображають християнські почуття свого народу» [11, с. 47]. Гуманістична спрямованість емпатії митрополита Андрея Шептицького дозволяє йому гостро засуджувати тих, хто грубо порушує першу Божу заповідь: «Не убий!» Даючи оцінку факту вбивства директора школи І. Бабія, він розцінює це як тероризм і наголошує: «Бо ми від літ стверджували й стверджуємо й не перестанемо повторювати, що злочин є завжди злочином, що святій справі не можна служити закривавленими руками. Не перестанемо твердити, що хто деморалізує молодь, той злочинець і ворог народу» [9, с. 30].

Сьогодні важко зрозуміти провідників православної церкви Росії, які не те, що не засуджують тероризм, а, навпаки, освячують його. Безсумнівно, що рано чи пізно їм не уникнути Божого покарання, але нині це яскраве свідчення низького рівня їх свідомості, безкультур'я, браку емпатійності, поваги до великого українського народу.

Вияв емпатії на рівні діяльності. Емпатія Митрополита Андрея Шептицького носила дієвий характер. Як відомо, стан Галичини за час митрополії Андрея Шептицького був надто тяжким. Людину праці переслідували постійні злидні, хвороби, політичне і юридичне безправ'я, неосвіченість тощо. Усе це лягало тяжким каменем на серце духовного

провідника галичан, він постійно переживав, що не завжди може зарадити такому стані, допомогти. Хоча допомога його була вражаючою. З метою економічного розвитку краю Андрей Шептицький заснував у Львові два банки, дбаючи про те, щоб вони кредитували селян на вигідних умовах; підтримував фінансово діяльність кооперативних спілок; брав активну участь у розвитку нафтового промислу; вклав кошти на виробництво художнього скла; мав надію на побудову кількох фабрик, які могли б дати працю багатьом галичанам; надавав значну підтримку кондитерській фірмі «Фортуна нова», якою керувала Клементина Авдикович – перша жінка, що відгукнулася на заклик «Творім український промисел»; 1929 р. вклав 4000 доларів у спілку, яка мала проводити видобуток золота на о. Суматрі й уповноважив свого фінансового радника Яна Ван Хенгеля займатися цією справою.

Митрополит часто дарував різним організаціям нерухомість. Наприклад, у с. Зарваниця (Тернопільська область) було куплено 1130 моргів землі, частину якої передано для монастиря студитів, другу – під сиротинець.

Ще перебуваючи на посаді єпископа Станіславівського, о. Андрей Шептицький почав будівництво семінарського корпусу, розгорнув допомогу бідним і ув'язненим, відвідував в'язниці, шпиталі, підприємства. 1901 р. він обдарував свою першу Єпархію царським подарунком – бібліотекою, що налічувала близько 4000 книжок (багато цінних стародруків); зобов'язався також платити щорічно 1200 крон на утримання і збільшення бібліотеки.

Загалом благодійна діяльність Андрея Шептицького була неперевершеною, а щедрість особистих пожертв – неймовірною. З його ініціативи і на його кошти у Львові побудовано Народну лікарню для надання безкоштовної медичної допомоги всім мешканцям Галичини, незважаючи на віросповідання і національність. А. Шептицький створив у Львові Богословську академію, Українську мистецьку школу, де директором був О. Новаківський, а сам митрополит викладав історію мистецтва. Він дав західноєвропейську освіту кільком поколінням художників, серед яких Модест Сосенко, Михайло Бойчук, Іван Северин, Микола Федюк, Степан Луцик, Марія Карп'юк та ін.

Митрополит закупив будівельний майданчик і подарував для спорудження українського університету у Львові; відкрив першу українську фахову господарську школу в західній Україні; щороку своїм коштом утримував 20 юнаків і 20 дівчат, допомагаючи їм здобувати освіту. У вересні 1917 р. на честь його повернення з ув'язнення львів'яни зібрали 312 тисяч крон і заснували фонд імені митрополита Андрея Шептицького для допомоги українським сиротам. У купле-

ному митрополитом будинку заснували «Дитячі ясла», з його ж ініціативи відкрили «Порадню для матерів».

У 1921 р. серед дітей поширилася епідемія трахоми. За браком приміщень ізолятор влаштували в митрополичих палатах. І цей перелік благодійної діяльності митрополита Андрея Шептицького можна продовжити. Однак ще раз хочеться підкреслити: емпатія справжнього Божого провідника українського народу не була споглядально-абстрактною, вона була дієвою, конкретною. Митрополит вважав потребою і своїм обов'язком відгукнутися на чужу біду. Наприклад, під час майже тотального безробіття в Галичині він звернувся до священників про допомогу: «Дістаючи нараз листи убогих і безробітних, що в мене просять помочі, посади, праці, – мушу завжди відчувати біль і смуток, коли не можу їх вдоволити... Мусимо знайти спосіб помочі безробітним і вбогим, що в наших часах так незвичайно багато терплять... На перший початок сам буду служити малою лептою для безробітних» [12, с. 33-34].

Яким потрібним був приклад Митрополита для священників на той час і яким актуальним він залишається сьогодні, коли Україна переживає не лише гостру кризу, а й неоголошену війну, нав'язану нам Росією.

Вияв емпатії на рівні людських відносин. Митрополит Андрей Шептицький сповнений людської доброти, шляхетності, справжньої любові не лише до своїх рідних, близьких, а й до вірних всіх людей, незалежно від їх віри і національності. Він неодноразово наголошував, що вся сила і мудрість людини – у щирій любові, християнському ставленні один до одного [12, с. 34]. З метою єдності українського народу, його культурного розвитку Митрополит провадив величезну екуменічну діяльність, справу з'єднання церков вважав святою, а єдність людей сприймав як дарунок із неба, за який варто молитися все життя; прагнув не лише об'єднати українців в одній Христовій Церкві, але й людей усього світу в єдине Тіло Христове. Він листувався з православними ієрархами, налагоджував міжцерковні взаємини, обговорював надконфесійні моделі церковної єдності; пропагував ідею єдності, де лише міг, виступав із проповідями в Бельгії, Франції, Голландії, Канаді, Сполучених Штатах Америки, Росії, Італії, Англії та інших країнах, брав участь у міжконфесійних Велеградських конгресах. Однак його починання наче випереджали час, бо не отримали такої підтримки, яку могли б мати в час розквіту екуменічного духу.

Актуальність нині цієї проблеми українців перед лицем ворогів внутрішніх і зовнішніх надто очевидна. Тут великий мислитель, провідець виходив із пріоритету загальнолюдських цінностей: «Чим щось загаль-

ніше, тим більш Боже... Тому стараймося в наших молитвах про якнайширші поняття, якнайбільше загальні поняття» [10, с. 76].

Гуманність світогляду Андрея Шептицького, його глибоко християнська позиція переконливо виявилася у ставленні до євреїв під час Другої світової війни. Коли почалися тотальні переслідування євреїв, то саме до нього вони звернулися про допомогу. 76-літній Шептицький тоді вже не міг сам ходити, однак виявив велике серце, співпереживання, велику мужність. Спостерігаючи небачене насильство, він писав листи до Гімлера та Гітлера. У листі до Папи Пія XII він різко засуджував фашистську, нелюдську систему, яка пожирає і чужих, і своїх. Фашизм – це божевільний національний шовінізм, це – монстр, який виявляє ненависть до всього, що є чесним і справедливим. Вірним Митрополит наказував дотримуватися Божих законів у пастирських посланнях «Про милосердя» та «Не убий». Послання «Не убий» у листопаді 1942 р. було прочитано у 4500 церквах, монастирях, школах. Шептицького не лякало те, що німці розстрілювали кожного, хто насмівився допомагати євреям, переховував їх і в монастирях, і навіть у митрополичих палатах.

Емпатію у людських відносинах А. Шептицький виявляв і на особистісному (особистісному) рівні. Таких прикладів є незчисленна кількість. Наведемо лише декілька. Коли Холмський православний єпископ Євлогій (під час Першої світової війни) у своєму пастирському листі закликав вірних галичан переходити до Московської православної церкви, то Андрей Шептицький виступив проти такої пропаганди. Йому не бракувало мужності боротися за своїх вірних, за греко-католицьку церкву перед виявами насильства з боку Росії. Він добре знав, що це може закінчитися його арештом. Так воно невдовзі і сталося. Шептицькому довелося «відвідати» і Нижній Новгород, і Курськ, і Суздаль, і Ярославль... Тим часом ситуація змінилася, Андрея Шептицького було звільнено, він повернувся на свій пост до Львова і зрозумів, вибачив Євлагія, допомагаючи йому не лише морально, а й матеріально.

Показовою у цьому плані була і ситуація, пов'язана і з Іваном Франком. Це повчальний приклад взаєморозуміння представників еліти аристократичної та демократичної, який мистецьки описав у своєму художньому творі Левко Різник [5].

Франко, як відомо, був старшим від митрополита майже на 10 років. Він був уже знаним у Галичині діячем, коли до української Церкви і нації повернувся граф Шептицький. Ця подія була несподіваною і незвичайною, але вона була не єдиною. Наприкінці XIX ст. так зробили спольщені шляхтичі Володимир Антонович, Тадей Рильський, Борис Поз-

нанський. На рідну землю повернулися і зросійщені вихідці з дворян: Микола Лисенко, Михайло Старицький, Михайло Драгоманов та ін. Після опублікування першого пастирського послання митрополита І. Франко швидко написав рецензію, високо оцінивши те, що написано воно живою мовою, а не такою високопарною, до якої звикло духовенство. Не обійшлося і без прискіпливої критики, характерної для Каменяра. Втім цим він не відштовхнув, а, навпаки, зацікавив Шептицького, і той відвідав його вдома. Пізніше дочка І. Франка Анна у своїх спогадах писала, що це було для сім'ї видатного письменника знаменною подією. Ця зустріч глави УГКЦ і «безбожника» І. Франка засвідчила те, що обидва мислили загальноукраїнськими і загальносвітовими категоріями. Обидва вболівали за долю народу, якому наполегливо і щиро дарували талант, знання, розум, працю. На плечі обох Бог поклав тяжку ношу української долі, і вони сповна усвідомлювали своє покликання і відповідальність, несли її гідно і терпляче.

Зі спогадів сучасників довідуємося, що коли Львів відзначав 40-річчя діяльності Франка, то саме митрополит вивів його на сцену оперного театру і привітав теплими словами. Якби він був у Львові, коли помирав Іван Франко, мабуть, жодних проблем зі сповіддю у поета не виникало б. Через рік, коли в Києві А. Франко звернулася до митрополита з проханням відправити панахиду за батьком, він не лише відправив, а й сказав промову про Каменяра, засвідчивши глибоке усвідомлення значення і ваги цього геніального українця.

І Андрей Шептицький, і Іван Франко були справжніми лицарями Духа, вони своєю гігантською працею, як ніхто в Західній Україні, дбали про добробут українського народу, його культуру і мистецтво. Шептицький наголошував, що занепад культури будь-якого народу та її творчої сили – це більша трагедія, як упадок держави, яка є лише найважливішим засобом для розвитку культури. На жаль, не завжди воно так буває, яскравим доказом чого є сучасна ситуація в Україні.

Андрей Шептицький розумів, що лише той народ, який зберіг свою культуру, мистецтво, традиції, обряди, звичаї, зберіг їх внутрішній потенціал, знайде в собі сили протистояти чужинцям і зберегти свою ідентичність.

Усе життя митрополит Андрей Шептицький збирав твори мистецтва. Він заснував Національний музей у Львові, де збережено понад 140 000 пам'яток, які ілюструють розвиток українського образотворчого мистецтва майже тисячолітнього періоду. Серед них понад 4 000 іконописних творів – найбільша у світі збірка ікон XIII–XVIII століть. Мистецтво, культура роблять відносини між людьми різних націй, ві-

росповідань піднесеними, гуманними, вони сприяють утвердженню Добра, Любові, справжньої емпатії, довіри і щирості.

Таким чином, Митрополит Андрей Шептицький розглядав емпатію як вищу людську цінність. Видатний мислитель, релігійний, культурний діяч України Андрей Шептицький реалізував емпатійну культуру у своєму житті засобом гуманної свідомості та самосвідомості, активної діяльності й утвердження щирих, добрих людських відносин, які вибудовуються на християнських засадах.

Посилання:

1. Вступне слово блаженнішого патріарха Йосифа // Митрополит Андрей Шептицький. Твори (морально-пасторальні). — Львів : Монастир Монахів Студійського Уставу, видавничий відділ «Свічадо», 1994. — С. III-VII.
2. Гончаренко, С. У. Емпатія // Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. — Київ : Либідь, 1997. — С. 116.
3. Лаба, В. Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги / Василь Лаба. — Люблін : Свічадо, 1990. — С. 45-46.
4. Королевський, К. Митрополит Андрей Шептицький / Кирило Королевський ; Вид. 2-ге, випр. — Львів : Вид-во «Свічадо», 2014. — 512 с.
5. Різник, Л. Поет і владики : Роман-есей / Левко Йосипович Різник. — Львів : Світ, 2008. — 376 с.
6. Твори слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького. Пастирські листи (2.VII/1899–7/IX/1901). — Львів : Монастир Монахів Студійського Уставу, видавничий відділ «Свічадо», 1994. — 276 с.
7. Шептицька, С. Молодість і покликання отця Романа Шептицького / Софія Шептицька з Фредрів. — Львів : Монастир Монахів Студійського Уставу, видавничий відділ «Свічадо», 1994. — 154 с.
8. Шептицький, А. За єдність святої віри, церкви і нації. Пропаганда відступства (Письма послання Митрополита Андрея) / Андрей Шептицький. — Львів : ПРДК «Поліграфіст», 1991. — 40 с.
9. Шептицький, А. З нагоди вбивства бл. п. директора І. Бабія / Андрей Шептицький // Твори (морально-пасторальні). — Львів : Монастир Монахів Студійського Уставу, видавничий відділ «Свічадо», 1994. — С. 30-31.
10. Шептицький, А. Молитви про добрих настоятелів / Андрей Шептицький // Твори (морально-пасторальні). — Львів : Монастир Монахів Студійського Уставу, видавничий відділ «Свічадо», 1994. — С. 74-76.
11. Шептицький, А. Національна річниця / Андрей Шептицький // Твори (морально-пасторальні). — Львів : Монастир Монахів Студійського Уставу, видавничий відділ «Свічадо», 1994. — С. 46-47.
12. Шептицький, А. Поможем безробітним (до священників) / Андрей Шептицький // Твори (морально-пасторальні). — Львів : Монастир Монахів Студійського Уставу, видавничий відділ «Свічадо», 1994. — С. 33-37.
13. Шептицький, А. Правдива віра / Андрей Шептицький. — Львів : «Свічадо», 1990. — 52 с.

14. *Шептицький, А.* Твори (аскетично-моральні) / *Андрей Шептицький.* — Львів : Монастир Монахів Студійського Уставу, видавничий відділ «Свічадо», 1994. — 494 с.
15. *Шептицький, А.* Твори (морально-пасторальні) / *Андрей Шептицький.* — Львів : Монастир Монахів Студійського Уставу, видавничий відділ «Свічадо», 1994. — 548 с.
16. *Цвенгрош, Г.* Апостольський Престол і Митрополит Андрей Шептицький / *Густав Цвенгрош.* — Львів : «Свічадо», 1990. — 32 с.
17. *Эмпатия // Психология: Словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского.* — 20-е изд., испр. и доп. — М. : Политиздат, 1990. — С. 463-464.

References (transliterated and translated):

1. Vstupne slovo blazhennishoho patriarkha Yosyfa (Opening speech of Patriarch Joseph // Metropolitan Andrey Sheptytsky. Works (moral and pastoral). Lviv, 1994. P. III-VII.
2. *Honcharenko, S. U.* Empatiia (Empathy) // *Honcharenko, S. U.* Ukrainian Pedagogical dictionary. Kyiv, 1997. P. 116.
3. *Laba, V.* Mytropolyt Andrei Sheptytskyi. Yoho zhyttia i zasluhy (Metropolitan Andrey Sheptytsky. His life and achievements). Liublin, 1990. P. 45-46.
4. *Korolevskiy, K.* Mytropolyt Andrei Sheptytskyi (Metropolitan Andrey Sheptytsky) Lviv, 2014. 512 p.
5. *Riznyk, L.* Poet i vladyka : Roman-essei (Poet and Bishop: Novel-essay). Lviv, 2008. 376 p.
6. Tvory sluhu Bozhoho Mytropolyta Andreia Sheptytskoho. Pastyrski lysty (2.VII/1899–7/IX/1901). (Works of Servant of God Metropolitan Andrey Sheptytsky. Pastoral letters (2.VII / 1899-7 / IX / 1901). Lviv, 1994. 276 p.
7. *Sheptytska, S.* Molodist i poklykannia otsia Romana Sheptytskoho (Youth and calling of Father Roman Sheptytsky) / *Sofia Szeptycka from Fredro.* Lviv, 1994. 154 p.
8. *Sheptytskyi, A.* Za yednist sviatoi viry, tserkvy i natsii. Propahanda vidstupstva (Pysma poslannia Mytropolyta Andreia) For the unity of the holy faith, church and nation. Propaganda vidstupnosti (written message of Metropolitan Andrey). Lviv, 1991. 40 p.
9. *Sheptytskyi, A.* Z nahody vbyvstva bl. p. dyrektora I. Babiia (On the occasion of the murder of approx. Mr. Director Ivan Babiyy) // *Sheptytskyi, A.* Works (moral and pastoral). Lviv, 1994. P. 30-31.
10. *Sheptytskyi, A.* Molytvy pro dobrykh nastoiateliv (Prayers of good superiors) // *Sheptytskyi, A.* Works (moral and pastoral). Lviv, 1994. P. 74-76.
11. *Sheptytskyi, A.* Natsionalna richnytsia (National Anniversary) // *Sheptytskyi, A.* Works (moral and pastoral). Lviv, 1994. P. 46-47.
12. *Sheptytskyi, A.* Pomozhem bezrobitnym (do sviashchenykyv) (Let's help the unemployed (to the priests) // *Sheptytskyi, A.* Works (moral and pastoral). Lviv, 1994. P. 33-37.
13. *Sheptytskyi, A.* Pravdyva vira (True faith). Lviv, 1990. 52 p.
14. *Sheptytskyi, A.* Tvory (asketychno-moralni) (Works (ascetic and moral). Lviv, 1994. P. — 494 s.
15. *Sheptytskyi, A.* Tvory (moralno-pastoralni) (Works (moral and pastoral). Lviv, 1994. 548 p.
16. *Tsvenhrosh, H.* Apostolskyi Prestol i Mytropolyt Andrei Sheptytskyi (The Holy See and the Metropolitan Andrey Sheptytsky). Lviv, 1990. 32 p.
17. *Empatiya (Empathy) // Psikhologiya: Slovar (Psychology: Dictionary) / Ed. by A. V. Petrovskiy, M. G. Yaroshevskiy.* Moscow, 1990. P. 463-464.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2015

Г. Васянович

Эмпатийность как ведущая ценность

в духовном наследии Митрополита Андрея Шептицкого

В статье анализируется проявление эмпатии в жизнедеятельности Митрополита Андрея Шептицкого на разных уровнях: сознания, деятельности, человеческих отношений. На уровне сознания это отобразилось практически с юного возраста при определении жизненного выбора – служение Богу и людям. Глубокая осознанность необходимости служения украинскому народу сопровождала Андрея Шептицкого всю его напряженную, творческую жизнь. Митрополит у своих проповедей, посланиях убеждал своих прихожан в том, что взаимопонимание, взаимопомощь возможны на высших уровнях человеческого сознания и самосознания. Несознательный человек чаще всего творит зло и для Бога, и для себя, и для других людей. На уровне деятельности Митрополит Андрей Шептицкий не только словом, но и делом, личным примером для служителей церкви и прихожан утверждал проявление реальной доброты, любви, милосердия. Он считал, что каждый христианин должен быть деятельным, а не безучастным к человеческим страданиям, горестям. Эмпатия на уровне человеческих отношений, согласно с взглядами Андрея Шептицкого, должна проявляться в сердечной любви друг к другу, христианском взаимопонимании, толерантности. Человеческие отношения Андрей Шептицкий рассматривал на всеобщем и личном уровне. Автор делает вывод, что Митрополит рассматривает эмпатию как высшую человеческую ценность. Выдающийся мыслитель, религиозный, культурный деятель Украины реализовал эмпатийную культуру в своей жизни средством гуманного сознания и самосознания, активной деятельности и утверждения искренних, добрых человеческих отношений, которые формируются на христианских началах.

Ключевые слова: Митрополит Андрей Шептицкий, эмпатия, сознание, деятельность, отношение между людьми.

H. Vasianovych

Empathetic as a Leading Value

in the Spiritual Heritage of Metropolitan Andrey Sheptytsky

The article analyzes the expression of empathy in the life of Metropolitan Andrey Sheptytsky at different levels of consciousness, activity, and human relations. At the level of consciousness it appeared almost from a young age in determining life choices - service to God and people. Awareness of the need to

serve the Ukrainian people was accompanied by Andrew Sheptytsky all his intense, creative life. Metropolitan at his sermons, letters urged his parishioners that mutual understanding, mutual assistance may be at the highest levels of human consciousness and self-awareness. People often unconsciously do evil for God, for themselves and for other people. At the level of activity Metropolitan Andrey Sheptytsky, not only in word but by example for priests and parishioners, claimed the real manifestation of kindness, love and mercy. He believed that every Christian should be active and not indifferent to human suffering and sorrows. Empathy is at the level of human relations, in accordance with the views of Andrey Sheptytsky, should manifest itself in the true love for each other, the Christian understanding and tolerance. Sheptytsky considered human relationships in general and personal level. The author concludes that the Metropolitan considers empathy as the supreme human value. An outstanding thinker, religious and cultural figure of Ukraine implemented a culture of empathy in his life by means of humane consciousness and self-awareness, activity and statements sincere, good human relations, which are formed on Christian principles.

Key words: Metropolitan Andrey Sheptytsky, empathy, consciousness, activity, relations between people.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор П. І. Сікорський